

Voznyuk M. A.

Theoretical aspects of financing energy efficiency projects at the regional level

The paper considers the main sources of financing for investment projects for energy saving at the regional level. The author definition and structure of financial support for projects of energy companies in the region and classification of investment resources for the implementation of these projects by source of origin.

Key words: *energy, investment projects, investment resources, the region, the system of financing.*

Вознюк Микола Андрійович – кандидат економічних наук, доцент, директор Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 336.71.078.3

В. С. Рудницький

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Розглядаються теоретичні і практичні проблеми, пов'язані із системою внутрішнього контролю діяльності банківських установ. Подано характеристику основних форм зовнішнього і внутрішнього контролю діяльності банківських установ.

Ключові слова: *система зовнішнього контролю, система внутрішнього контролю, функціональний контроль, зовнішній аудит, внутрішній аудит, контролінг, пруденційний нагляд, банківський нагляд, банківська установа.*

Постановка проблеми. Поглиблення фінансово-економічної кризи у світі та в Україні торкається всіх секторів економіки, у тому числі і банківських установ. Ці кризові явища і процеси вимагають від управління банками вдосконалення чинної системи внутрішнього контролю, зокрема його форм і методів.

Необхідність запровадження нових форм і методів контролю у комерційних банках викликана також посиленням конкурентної боротьби між самими банками, формуванням розгалуженої мережі філій, потребою у впровадженні нових методів управління ризиками, активами і пасивами банків, прагненням підвищити ефективність прийняття рішень управлінським персоналом та іншими чинниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що в науковій літературі цій проблемі приділяється недостатня увага. Окремі аспекти зовнішнього

© В. С. Рудницький, 2013

і внутрішнього контролю діяльності банківських установ знайшли відображення в наукових працях О. М. Бунди, О. І. Кіреєва, М. П. Кравця, О. С. Лобаня, В. С. Рудницького, О. І. Скаска [2; 3; 7; 8].

Метою статті є дослідження системи контролю діяльності банківських установ у таких його проявах, як: зовнішній аудит, пруденційний нагляд, інспектування, внутрішній аудит, контролінг і виявлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між цими формами контролю.

Виклад основного матеріалу. Контроль за діяльністю банківських установ в Україні поділяється на зовнішній і внутрішній. Зовнішній контроль за роботою банків здійснюється Національним банком України (НБУ) і незалежними аудиторськими фірмами (рис. 1). НБУ здійснює зовнішній контроль у формі банківського нагляду, при цьому дотримуючись Основних принципів, запропонованих Базельським комітетом.

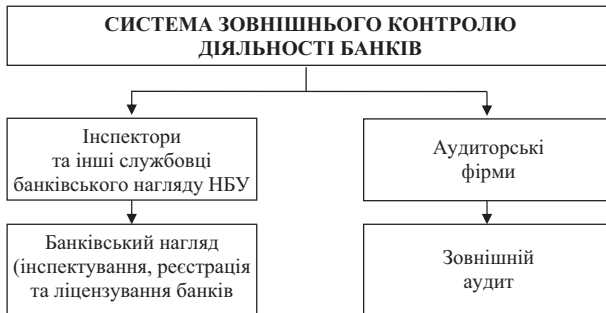


Рис. 1. Система зовнішнього контролю діяльності банківської установи

Оскільки комерційні банки за своєю організаційно-правовою формою є публічними акціонерними товариствами, то вони підлягають щорічному аудиту незалежними аудиторськими фірмами, як вітчизняними, так і зарубіжними.

За останні роки намітилась тенденція переваги відомих зарубіжних аудиторських фірм у здійсненні аудиту банків над вітчизняними, оскільки зарубіжні аудиторські фірми є більш відомими у світі та мають кращий імідж. Разом з тим вартість аудиторської перевірки зарубіжними аудиторськими фірмами призводить до значного здорожчання аудиторських послуг. Це, у свою чергу, вилучає з обороту значні грошові кошти комерційних банків, що негативно впливає на їхній фінансовий стан.

Поряд із зовнішнім контролем, у системі управління банками функціонує внутрішній контроль.

Внутрішній контроль у банку – це сукупність процедур, які забезпечують достовірність і повноту інформації, яка передається керівництву банку,

дотримання внутрішніх і зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку, збереження активів банку і його клієнтів, оптимальне використання ресурсів банку, управління ризиками, забезпечення чіткого виконання розпоряджень органів управління банку в досягненні мети, яка поставлена у стратегічних та інших планах банку [6].

Ми розглянули основні напрями здійснення внутрішнього контролю: контроль з боку спостережної ради; з боку правління (ради директорів); загальних зборів акціонерів; департаментів і підрозділів банківської установи. Зазначені суб'єкти внутрішнього контролю діяльності банківської установи здійснюють його у формах: ревізії, внутрішнього аудиту, контролінгу (рис. 2).

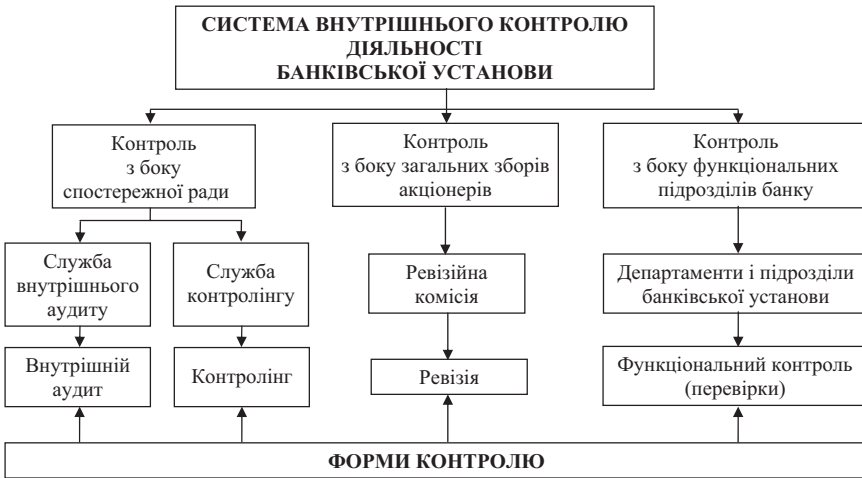


Рис. 2. Система внутрішнього контролю діяльності банківської установи

Контроль з боку спостережної ради обумовлений прагненням акціонерів і інвесторів отримувати незалежну, об'єктивну і достовірну інформацію щодо максимізації прибутку за допустимого рівня ризику.

Контроль з боку правління (ради директорів) здійснюється шляхом координації дій усіх департаментів та інших підрозділів банку. Для підвищення ефективності такого контролю внутрішні аудитори зобов'язані надавати обґрунтовані рекомендації правлінню (раді директорів) щодо розроблення системи оцінювання ризиків, удосконалення системи внутрішнього контролю, організаційної структури підрозділів і дій менеджерів усіх рівнів управління.

Контролінг – один із сучасних видів внутрішнього контролю, найчастіше застосовується в комерційних банках з іноземними інвестиціями. Створюється департамент контролінгу, напрями діяльності якого є: управлінська звітність, бюджетування і контроль за витратами.

Внутрішній аудит банку – це «незалежна експертна діяльність служби внутрішнього аудиту банку для перевірки й оцінки адекватності, ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання призначених обов'язків співробітниками банку» [6].

Функціональний контроль здійснюють головний бухгалтер та керівники інших департаментів і підрозділів та їхні працівники щодо правильності і законності проведення всіх банківських операцій у межах своїх функціональних обов'язків, що відображені в посадових інструкціях відповідних працівників.

Важливим моментом системи контролю діяльності банку є дослідження інформаційних потоків і виявлення взаємозв'язків різних видів контролю банківської установи.

На нашу думку, доцільно розглянути систему взаємодії зовнішнього аудиту, пруденційного нагляду і внутрішнього аудиту банківської установи в інформаційному середовищі (рис. 3).

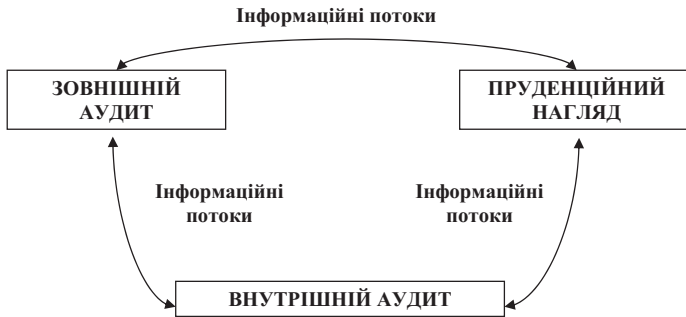


Рис. 3. Система взаємодії зовнішнього аудиту, пруденційного нагляду і внутрішнього аудиту банку в інформаційному середовищі

Основним нормативним документом щодо діяльності банківських установ є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [1]. При здійсненні зовнішнього і внутрішнього аудиту банку та пруденційного нагляду існує регламентація відносин між зовнішніми і внутрішніми аудиторами та інспекторами з банківського нагляду. Саме тому важливим завданням постає дослідження методичного забезпечення контролю банківської установи в розрізі взаємозв'язків між різними видами контролю.

Розглянемо методичне забезпечення взаємодії зовнішніх аудиторів і інспекторів з банківського нагляду (рис. 4).

Методичне забезпечення взаємодії зовнішніх аудиторів і інспекторів з банківського нагляду включає:

1. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Базельські основні принципи), затверджені 1 вересня 1997 року Базельським комітетом.

«Базельський комітет з банківського нагляду – це комітет представників банків та органів банківського нагляду, створений керівниками центральних банків Групи десяти країн 1975 року. До його складу входять вищі представники органів банківського нагляду з Бельгії, Іспанії, Італії, Канади, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Сполученого Королівства, США, Франції, Швеції, Швейцарії та Японії. Як правило, засідання проводять у Банку міжнародних розрахунків у Базелі, де перебуває постійний Секретаріат» [5, с. 631];

2. Положення Базельського комітету з питань банківського нагляду «Відносини між органами банківського нагляду та зовнішніми аудитором банків», затверджене 1 січня 2002 року Базельським комітетом;

3. Положення з міжнародної практики аудиту 1004 «Взаємовідносини інспекторів з банківського нагляду та зовнішніх аудиторів», ґрунтується на МСА, чинних на 1 жовтня 2001 року, затверджено Комітетом з міжнародної практики аудиту та Базельським комітетом [5];

4. Методичні рекомендації щодо взаємодії між інспекторами з банківського нагляду Національного банку України та зовнішніми аудитором банків, схвалені Постановою Правління Національного банку України від 29 квітня 2004 року № 191.

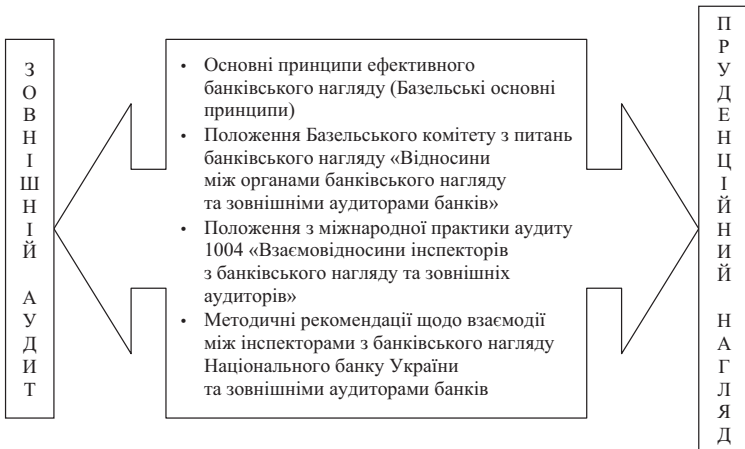


Рис. 4. Методичне забезпечення взаємодії зовнішніх аудиторів та інспекторів з банківського нагляду

Методичне забезпечення взаємодії зовнішніх аудиторів і внутрішніх аудиторів банківської установи включає (рис. 5):

1. Міжнародний стандарт аудиту 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» – надає рекомендації зовнішнім аудиторам щодо розгляду роботи внутрішнього аудитора;

2. Положення з міжнародної практики аудиту 1000 «Процедури між-банківського підтвердження» – розглядає рекомендації щодо процедур між-банківського підтвердження для зовнішніх незалежних аудиторів і для внутрішніх аудиторів банків;

3. Положення з міжнародної практики аудиту 1006 «Аудит фінансових звітів банків» – вказує пропозиції щодо аудиторських перевірок фінансових звітів банків як для зовнішніх, так і для внутрішніх аудиторів;

4. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту, зокрема, у частині надання інформації щодо результатів діяльності служби внутрішнього аудиту суб'єкта господарювання зовнішнім аудиторам;

5. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджене постановою Національного банку України від 20.03.98 р. № 114, із змінами і доповненнями від 15.03.99 р. № 110 та від 03.12.2001 р. № 494 – визначає систему аудиторської діяльності в банках та регламентує порядок створення і організацію роботи служби внутрішнього аудиту в комерційних банках України;

6. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджене постановою Національного банку України від 20.03.98 р. № 114, із змінами і доповненнями від 15.03.99 р. № 110 та від 03.12.01 р. № 494 – визначає систему аудиторської діяльності в банках та регламентує порядок створення і організацію роботи служби внутрішнього аудиту в комерційних банках України;

7. Методичні вказівки щодо застосування стандартів внутрішнього аудиту в банках України, затверджені постановою НБУ від 20.07.99 р. № 358, із змінами і доповненнями від 12.02.2003 р. № 50 [4];

8. Кодекс професійної етики внутрішніх аудиторів банківських установ, схвалений постановою Правління Національного банку України від 12.02.2003 р. № 50.

Крім того, банки розробляють положення про структурні підрозділи і департаменти, зокрема Положення про департамент (службу) внутрішнього аудиту. У Положенні зазначаються статус і функції даного підрозділу, обов'язки та повноваження керівника департаменту внутрішнього аудиту і внутрішніх аудиторів. Особливу увагу звертають на процедуру надання оперативної інформації вищому управлінському персоналу банку цим департаментом. Положення про департамент (службу) внутрішнього аудиту затверджується правлінням банку і погоджується із спостережною радою. Усі положення про структурні підрозділи, розроблені банком, не повинні суперечити чинному законодавству і постановам Національного банку України. Крім того, Національний банк України здійснює перманентний контроль за діяльністю департаментів (служб) внутрішнього аудиту банків.

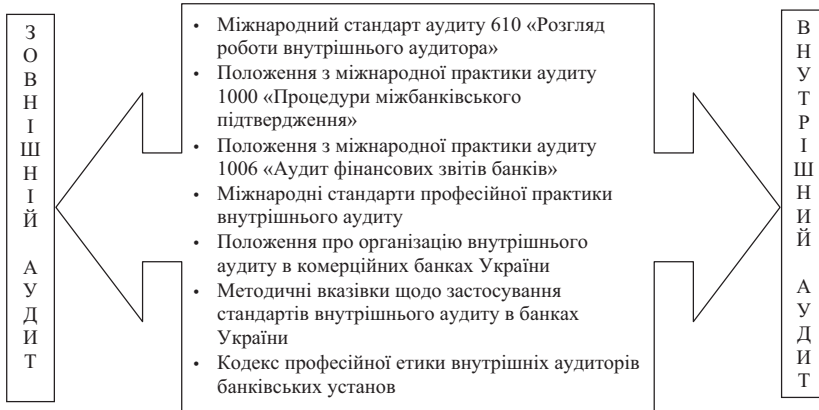


Рис. 5. Методичне забезпечення взаємодії зовнішніх аудиторів і внутрішніх аудиторів банківської установи

Отже, здійснення внутрішнього аудиту в банку є передумовою ефективного функціонування банківської установи як сьогодні, так і в майбутньому. Крім цього, доцільно запроваджувати у практику внутрішнього банківського контролю таку його форму, як контролінг.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000.
2. Рудницький В. С. Внутрішній аудит : монографія / В. С. Рудницький, І. Д. Лазаришина, Г. М. Шеремета, В. О. Хомедюк. – Рівне : УДУВГП, 2003. – 163 с.
3. Кіреєв О. І. Внутрішній аудит у банку : навч. посіб. / О. І. Кіреєв, О. С. Любунь, М. П. Кравець та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 220 с.
4. Методичні вказівки щодо застосування стандартів внутрішнього аудиту в банках України : затв. постановою НБУ від 20.07.1999 р. № 358, із змінами і доповненнями.
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / МФБ, Аудиторська палата України. – К. : Фенікс, 2010. – 635 с.
6. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України : затв. постановою Правління НБУ від 20.03.1998 № 114, із змінами і доповненнями.
7. Рудницький В. С. Внутрішній аудит банківських установ / В. С. Рудницький, О. М. Бунда // Наукові праці Кіровоградського НТУ. Економічні науки : зб. наук. пр. – Кіровоград : КНТУ, 2007. – Вип. 12, ч. II. – С. 68–72.
8. Скаско О. І. Система контролю банківської діяльності в Україні: теорія та практика : монографія / О. І. Скаско. – Львів : Тріада плюс, 2012. – 308 с.

Рудницький В.С.

Формы контроля деятельности банковских учреждений

Рассматриваются теоретические и практические проблемы, связанные с системой внутреннего контроля деятельности банковских учреждений. Подана

характеристика основных форм внешнего и внутреннего контроля деятельности банковских учреждений.

Ключевые слова: система внешнего контроля, система внутреннего контроля, функциональный контроль, внешний аудит, внутренний аудит, контроллинг, пруденционный присмотр, банковский присмотр, банковское учреждение.

Rudnickiy V. S.

Forms of control of activity of bank institutions

The author traces theoretical and practical problems associated with the system of internal control of banking institutions. The characteristics of the major forms of internal and external control of the banking institutions.

Key words: external control system of internal control, functional control, external audit, internal audit, controlling, prudentsing supervision, banking supervision, banking institution.

Рудницький Василь Степанович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 336:336.77(477)

Б. І. Пишк

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПІДХОДИ

Досліджено підходи до визначення поняття «фінансово-кредитна система». Проаналізовано зміни змісту економічних категорій з позиції функціонального, інституціонального та організаційного підходу. На основі аналізу наявних підходів до трактування сформовано власне визначення фінансово-кредитної системи, функції та модель її структури.

Ключові слова: кредитна система, фінансова система, фінансовий сектор, фінансові інститути, фінансово-кредитна система.

В умовах ринкових перетворень економіки України особливого значення набуває досягнення соціально-економічної стабілізації суспільства, що неможливо уявити без існування ефективної фінансово-кредитної системи, оскільки фінанси і кредит, які не лише обслуговують відносини економічними суб'єктами, а й виступають самостійною сферою економічних відносин. Уз-

© Б. І. Пишк, 2013